

Η ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΝΑΥΠΛΙΟΥ

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ. Βιβλιοπωλείον Βασιλείου. 1915

Όταν μαθεύτηκε ὅτι ἕνας παιδαγωγός, ἕνας γιατρός, ἕνας δικηγόρος καὶ ἄλλοι ἀκόλουθοί τους, ἀφ' οὗ κατηγορήθηκαν γιὰ ἀθεΐσμόν, γιὰ προπαγάνδα κατὰ τῆς πατρίδας καὶ τῆς γλώσσας καὶ γιὰ ἀνηθικότητα (γιὰ τὴν τελευταία ἂν ὄχι τυπικά, οὐσιώδηκα ὁμῶς), ἐπρόκειτο νὰ δικασθῶν ἀπὸ τὸ Ἐφετεῖο τοῦ Ναυπλίου, οἱ τάξεις ἐκείνων, ποῦ θεωροῦνται οἱ χειραφετημένοι Ἕλλη- νες, μὲ μιὰ φωνὴ κηρύξανε τὸ ἐπεισόδιο τοῦτο μεγάλο σταθμὸ στὴν ἱστο- ρία τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας. Ἐφαίνετο ὅτι βρεθῆκανε, ἢ μιὰ ἀντιμέτωπα στὴν ἄλλη, δυὸ ἀντιλήψεις—ἡ καλλίτερα ὅτι ἡ ἐλευθερωμένη προοδευτικὴ ἰδεολογία τῶν μορφωμένων στοιχείων τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας, μὲ τὸ νὰ θελή- σει νανοῖξει τοὺς δρόμους τῆς, ἀναγκαστικὰ νέους, ἐπροκάλεσε καὶ ἐχτύπησε τὴν τυφλὴν παράδοσιν τῶν στοιχείων ποῦ, ἀπὸ ἀμορφωσιά καὶ ἑλλειψι ζωντα- νάδας ἢ ἀπὸ ἀσυνειδησία, κολλήθηκαν σὲ ὁρισμένους τύπους ἰδεῶν, παρμέ- νους μὲ στερεότυπη καὶ ἀποξηραμένη διανοητικὴν ἰδέαν. Σὲ πολλοὺς φάνηκε ὅτι ἐπὶ τέλους φανερώθηκε ἡ ἀντίδρασις ποῦ μὴνὰ τὴν ζύμωσιν καὶ τὴν πρό- οδον—ἐστὶ σκεπτήκανε ὅλοι ὅσοι, ποτισμένοι τῇ γλωσσικῇ ἰδέᾳ ἡ τὰ σοσι- αλιστικὰ ἰδανικά, ἐνοιῶσαν ὅτι τοὺς λογαριάζανε πιά, ὅτι ἡ σιωπὴ τῶν ἀντι- πάλων ἔσπασε, ἡ ἐργάγισε τουλάχιστον: συναίσθημα τοῦ ἀγωνιστῆ ποῦ βλέπει ὅτι ὁ ἀντίπαλος δὲν τὸν θάβει πιά κάτω ἀπὸ τὴν σιωπηρὴν καταφρόνησίν του. Γι' αὐτὸ ὅλοι οἱ ὁμοῖδεάται καὶ φίλοι ἐκδηλώσανε στοὺς κατηγορουμένους τὸ συναδερφικὸν ἐνδιαφέρον τους. Ἡ δίκη θεωρήθηκε λοιπὸν σὰ μιὰ περίστασις νάναμετρηθῶν οἱ ἀντιμέτωποι δυνάμεις, σὰν ἕνα συναπάντημα ποῦ δόσανε οἱ ἀντίπαλοι γιὰ τὸ γερὸ χτύπημα.

Ὁ «γλωσσικὸς ἀγὼνας» εἶχεν ἀρχίσει πρὶν ἀπὸ εἴκοσι πέντε χρόνια. Ἡ «κοινωνία» οὕτε νοιάστηκε, οὕτε συγκινήθηκεν ἀπὸ τὸ κήρυγμα τῶν νέων ἀποστόλων. Οὕτε κατάλαβε, οὕτε προσπάθησε νὰ καταλάβει. Στὸν ἐνθουσι- ασμὸ τῶν νεοϊδεατῶν ἡ ἐλληνικὴ κοινωνία ἀντέταξεν ἀδιαφορίαν, καλλίτερα ἀνυποψία. Μετρημένοι, μονάδες σχεδόν, οἱ ὁπαδοί, παρηγοροῦντο μὲ τὴν ἐκλεκτικότητά τους—ὅτι δηλαδὴ ἦσαν λίγοι, μὰ διαλεχτοί. Ἀλλὰ ἡ ἀδιαφο- ρία καὶ ἡ σιωπὴ τοῦ κυριώτατου ἐνδιαφερομένου δὲ χωρατεύουν, ὅσο καὶ ἂν λογαριάζονται ἀλαφρά, μὲ χαμογέλιοιο ὑπεροχῆς, ποῦ ἡ νευρικότης του ὁμῶς δείχνει τὴν ἀμηχανία. Οἱ ἀπόστολοι τοῦ κινήματος δὲ μποροῦσαν νὰ περι- φρονήσουν τὴν κοινωνίαν, δὲ μποροῦσαν νὰ θεωρήσουν τὸν ἑαυτὸν αὐτάρ- κη σχετικὰ μ' ἐκείνην ἂν δὲν τὸ ὁμολόγησαν καὶ δὲν τ' ὁμολογοῦν παθαίνουν μιὰ εὐκολὴ αὐταπάτη. Κανεὶς τους δὲν εἶχε τὴ δύναμιν νὰ κλειστῇ στὸν ἀρ- χοντικὸν του πύργον κι' ἐκεῖ νὰ παραδοθῇ στὸν ἑαυτὸν του, βέβαιος ὅτι ἀργὰ ἢ γρήγορα θάρθουν οἱ ὑπῆκοοι. Μείνανε μὲ τὸ παράπονον τῆς ἀκούραστης διαμαρτυρίας καὶ κλειστήκανε στὴν ἐρασιτεχνικὴ φιλολογία—φανταστικὸν παλάτι ὅπου ραχατεύει τὸ πνεῦμα φιλοτεχνῶντας περισσότερον ἢ λιγώτερον ἀκίνδυνες χίμαιρας. Ἐτοί περνοῦσεν ὁ καιρὸς καὶ τῆς γλώσσας οἱ αἰρετικοί, ἀπομπαῖοι τῶν ἰδανικῶν τῆς κοινωνίας τους, τὴν ἐξεδικοῦντο μὲ τὸ νὰ τῆς ρίχνουν στὸ πρόσωπον (ἢ ἀναισθησία τῆς ὁμῶς ἦταν ἀσυγκίνητη) τὴ μεγα- λόπρεπὴ πίστιν τους ὅτι τὴν ξεπερνοῦν κατὰ αἰῶνες. Λιγοστὲς μόνο φορὲς μερικοὶ τους δοκιμάσανε νὰ τὴν προκαλέσουν—ἐκείνη ὁμῶς βρυχήθηκε μὲ ὅλο τὸ ἀκατάλυτον πῆγμα τῆς συντηρητικότητος.

Ἡ ἐπαφή μὲ τὴν κοινωνία δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ παρὰ μέσο τοῦ σχολείου. Ἐκεῖ ἔπρεπε νὰποφασίσουν τὸ χτύπημα οἱ δημοτικισταί. Τὸ πείραμα τὸ δοκίμασεν ὁ κ. Δελμούζος—τὸ ἀποτέλεσμα ἦταν ἡ δίκη.

Δὲ μιλοῦμε παρὰ γιὰ τὸ γλωσσικὸ ζήτημα ἀν καὶ ἡ κατηγορία τῆς δικαιοσύνης καὶ ἡ κατακραυγὴ τοῦ κόσμου, ἐπιβάρυνε τοὺς ὑποδίκους τοῦ Ναυλίου καὶ μὲ ἄλλα κρίματα. Ὅμως γιὰ τὴν κοινωνία ἡ γλωσσικὴ καινοτομία ἦταν ἡ κυρία αἰτία ποῦ ἐρέθισε τὴν ὀργή της. «Ἄθεοι, ἀνίητικοι, χορτοφάγοι, μασσόνοι, σοσιαλισταί» ὅλα συνοψίζονται γιὰ τὴν Ἑλληνικὴν κοινωνία στὸν περιεκτικὸν ὄρο: **μαλλιαροί**. Καὶ τὸ περιεργότατο εἶνε ὅτι τὸ κρίμα ἴσα-ἴσα αὐτὸ χαρίστηκε στοὺς ὑποδίκους προκαταβολικά. Στὴ γενναιοδωρία τοῦ ὁ κ. εἰσαγγελέας παρατήθηκε ἀπὸ τὸ γλωσσικὸ κεφάλαιο. Ἡ αἰτία ὅμως εἶνε νομικὴ ἀνάγκη. Ἡ γλῶσσα (ἀποφεύγουμε κατ' ἀπόφασιν τὸ «πνεῦμα» εἰδεμή...) γλιστρᾷ στάρπ'αγια τοῦ ποινικοῦ κώδικα. Δὲ μπορεί νὰ τὴν περικλείσει στὴν κατηγορίαν ἑνὸς κειμένου του. Γι' αὐτὸ ὁ κ. εἰσαγγελέας ἤθεε τὴν εὐκαιρίαν νὰ φανεῖ μεγαλόθυμος. Ἐτσι ἐκεῖνοι ποῦ ἔχουν τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ ξεχωρίζουν στάνθρωπάνα τὶς παραξενιές καὶ τὰ παράδοξα ποῦ ἐπιμένουν ἀλάνθαστα νὰ περιπαίζουν τὴ σοβαρὴ λογικὴ στὰ συμπεράσματά της, θὰ μποροῦσαν κι' ἐδῶ νὰ βροῦν ὕλη γιὰ γόνιμη σκέψιν: πῶς ὁ κυριώτερος ἔνοχος μένει ἀτιμώρητος.

Ὁ σοσιαλισμὸς εἶνε γνήσιο γέννημα τῶν δημοκρατικῶν πολιτευμάτων, ὅχι τόσο ἐπειδὴ ἡ δημοκρατία, μὲ τὸ νὰ κηρύττει ὡς κυρίαρχο τὸ λαὸ τοῦ ἀνοίγει διάπλοτον τὸ δρόμον γιὰ τὸ κινήγι τῆς καλλιτερεύσεως τῆς τύχης του, ὅσο ἐπειδὴ ἀναγκάζει τοὺς αἰώνιους ἐραστάς της ἀρχὴς σὰ μέσο γιὰ νὰ ἐπιτύχουν τὸ σκοπὸ τους στὰ τέτοια πολιτεύματα νὰ μεταχειρίζονται ἀκριβῶς τὴν σοσιαλιστικὴν ἰδεολογίαν.—Στὴν Ἑλλάδα, τὰ τελευταῖα χρόνια, ὁ σοσιαλισμὸς δὲν μποροῦσε παρὰ κι' αὐτὸς νὰ προσεγγίσει: τὰ καλὰ τῆς πυκνῆς συγκοινωνίας ἐξηγοῦν τὸ φαινόμενο. Νέοι Ἕλληνες ταξιδεύσανε στὶς Εὐρώπες καὶ γυρίζοντας στὴν πατρίδα παραχώσανε κάπου στὶς ἀποσκευές τους καὶ τὸ σοσιαλισμὸ. Προχτές, πρὶν τέσσερα-πέντε χρόνια, ἡ ἰδεολογία σὰ νὰ δοκίμασε νὰ ὀργανωθεῖ ἀποτελεσματικώτερα καὶ εἰσήλασε στὴν πολιτικὴ. Ἀνόφελη ἀπόπειρα γιὰ τὸ κράτος πλειοδοτῶντας καὶ τῶν πλέον φιλόδοξων ἀπαιτημάτων τῶν σοσιαλιστῶν βουλευτῶν, ἐσώρευσε ἀπειρία φιλεργατικῶν νόμων ποῦ φαίνεται ὅτι θὰ περιμένουν ἀκόμα λίγο τὴν ἐφαρμογή τους—ἐσώστου, ὅχι ψηφιστοῦν, ἀλλὰ δημιουργηθοῦν Ἕλληνες ἐργάται.

Μαζὴ μὲ τὴν ὅλην ἐπιρροή τοῦ εὐρωπαϊσμοῦ ὡς ἰδεολογίας εἶχαμε καὶ τὴν ἐπιρροή τοῦ ἐπιστημονισμοῦ. Οἱ μορφωμένοι Ἕλληνες, εἴτε ἀπὸ συνέπεια τῆς ὅλης παιδείας των εἴτε ἀπὸ εἰδικὰς μελέτες, ἀκολουθῶντας πάντα τὸ πνεῦμα τοῦ εὐχολοῦ ἐπιστημονισμοῦ, ἔγιναν ὑποῖτοι στὴν κοινωνίαν τους ὅτι ἀποστατοῦν ἀπὸ τὰ θρησκευτικὰ ἰδανικά της. Οἱ ὑπόδικοι τοῦ Ναυπλίου κατηγορήθησαν καὶ ὡς ἄθεοι. Δὲν πρόκειται ἡμεῖς νὰ κρίνομε ἀν ἦταν ἢ ὅχι—σίγουρα ὅμως ἡ τάξις ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχονται χαρακτηρίζεται μὲ μιὰν ἀντίδρασιν κατὰ τῆς θρησκευτικῆς παραδόσεως, ὅπως τὴν καλλιτεργεῖ τὸ περιβάλλον τους.

Ἐχομε ἔτσι ἄμυνα τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας ὑπὲρ ἐκεῖνων ποῦ αὐτὴ νομίζει πατροπαράδοτα: γλῶσσα, κῦρος (autorité) οἰκογενείας καὶ πατρίδας καὶ θρησκεία. Ἡ μεγάλη μᾶζα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ μένει στερεὰ ριζωμένη στὴν συντηρητικότητά της. Τὸ ζήτημα τῆς χειραφετήσεώς της παρουσιάζεται στὸ βάθος ὡς πολιτικὸ ζήτημα—ὅπως παρουσιάζεται πάντα τὸ

πρόβλημα τῆς «προόδου» τῶν μαζῶν. "Οσοι θέλουν νὰ κυβερνήσουν τὸν ἑλληνικὸ λαὸ τοῦ χαϊδεύουν τὰ ἰδανικά του αὐτά. Καὶ ἐπειδὴ οἱ τέτοιοι εἶνε ξερορίζωτα παρακλάδια τῆς γῆς ὅπου φυτρώσανε, τὴν ἰδεολογία τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ δὲν τὴν πιστεύουν βέβαια, καὶ οὔτε ἔχουν οἱ ἴδιοι καμμιάν ἄλλη. "Ετσι εὐκόλα νοεῖται ἡ ἀνυπόφορη ψευτιά τῆς ἑλληνικῆς πολιτικῆς ζωῆς. — Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ζυμῶνονται νέες ἰδέες — οἱ ἰδέες ποὺ τὶς σκιαγραφήσαμε παραπάνω. Οἱ ὁπαδοὶ τοὺς χωρὶς ἄλλο εἶνε εἰλικρινέστεροι ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς ταγούς. "Εχουν τὸ ζῆλο τῶν νεοφώτιστων — ἓνα ἀνάδομα ζωῆς, ἀτιθάσσευτον ἀκόμα. Ἀπὸ τὰνάδοματα βέβαια ποὺ μπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ ὀνομάζει οὐτοπικά μὰ ποὺ ἡ ζωὴ ἀδιάκοπα τὰ γεννοβολᾷ γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν ἓνα πρόσκαιρο σκοπὸ τῆς. Πρὸκειται, εἶπαμε, γιὰ πολιτικὸ ζύμωμα, γιὰ τὸ οἰκονομικὸ καὶ κρατικὸ ξετύλιγμα τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας.

Ἡ δίκη τοῦ Ναυπλίου εἶνε βέβαια μιὰ ἐπίθεσις τῶν νεοῖδεατῶν ἐναντίον τῶν συντηρητικῶν — αἰώνια πάλη τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Οἱ δεῦτεροι τρομασμένοι σηκωθῆκανε ἄγρια καὶ συγκατατεθῆκανε στὸ τέλος μὲ ἀξιόπρεπτη ἀγανάκτησι νὰναθέσουν τὴν τιμωρία τῶν ἐπαναστατῶν στὸ κράτος — στὸ κράτος τους. Τὸ Κράτος ὅμως τὸ Ἑλληνικὸ στάθηκε ἄραγε δικό τους; "Οχι ὅσο νομίζανε. Μὲ μεγάλη τους ἐκπληξὶ θὰ παρατηρήσανε πῶς, στὴ δίκη τοῦ Ναυπλίου, στάθηκε ἀδιάφορο γιὰ νὰ μὴ τοὺς φανεῖ δυσμενές — καὶ τοῦτο ἐπειδὴ στὴ φύσι τοῦ κράτους εἶνε, ἐνόσω κανεὶς δὲν ἔρχεται νὰ τὸ παρακουνήσει, νὰ στρέφεται γύρω στὸν ἑαυτὸ του μὲ μιὰ ἐξέλιξιν ἀπὸ τὶς βραδύτατες. Τὸ ἑλληνικὸ Κράτος ἀνάμεσα σὲ μιὰ παράδοσι ποὺ ἐξ αἰτίας τῶν ἀρχηγῶν τῆς (καὶ ὅχι ἀπὸ τὴ φύσι τῆς) δὲν εἶνε παρὰ ἓνα τέλμα, καὶ σὲ μιὰ κίνησι ποὺ τῆς λείπει ἀκόμα ὁ προσανατολισμός, μένει χωρὶς συνειδησιν, στὴν καταλληλότερη κατάστασιν ἴσως γιὰ νὰ παρθεῖ στὰ χέρια τῶν νεοῖδεατῶν.

Συνοπτικά, πολὺ συνοπτικά μάλιστα, τέτοιες σκέψεις ὑπαγορεύει ἡ δίκη τοῦ Ναυπλίου. Ἡ σημερινὴ χρεωκοπία τοῦ κράτους καὶ τῆς πολιτικῆς συνειδήσεως τῆς κοινωνίας μαρτυροῦν θλιβερά γιὰ τὴν τελειωτικὴ καταδίκη τῆς τάξεως ποὺ κυβερνοῦσε μέχρι τώρα. Ἀλλὰ μαρτυροῦν καὶ γιὰ τὴν ἀπουσία τῆς τάξεως νεοῖδεατῶν, νέων ἐπὶ τέλους στοιχείων ποὺ θὰ μπορούσαν, μεθυσμένα ἀπὸ ἓνα καινούριο ἰδανικὸ νὰ βοηθήσουν σὲ μιὰ ἀναγκαίᾳ ἱστορικὴ ἐξέλιξιν τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας.

Τέτοια κοινωνικὴ σημασίαν ἔχει ἡ δίκη τοῦ Ναυπλίου. Βέβαια προκαλεῖ καὶ ἄλλου εἶδους ἐνδιαφέρον: ψυχολογία τοῦ πλήθους, ψυχολογία ἀρχηγῶν ποὺ μὲλα τὰ μέσα, καὶ τὴν ἀσυνειδησία ἀκόμα πολεμοῦν νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ἰδέα ποὺ τοὺς τρέφει. Περίεργο εἶνε ἀκόμα νὰ μελετήσῃ κανεὶς τὸν ἄθλιο ἐξευτελισμὸ ποὺ παθαίνουν λαμπρές θεωρίες στὰ στόματα τῶν ἀπλῶν. Τί πίκρα θὰ πρέπει νὰ ποτίζει τοὺς διανοητὰς ποὺ προσορίζουν γιὰ τὸ πλῆθος τὶς θεωρίες τους, ἂν ἔχουν λίγη καλαισθησία!

Στὸ Ἐφετεῖο τοῦ Ναυπλίου συναντηθῆκανε ἀντιπρόσωποι ὅλων τῶν τάξεων μιᾶς κοινωνίας. Μιὰ καὶ πεισθεῖ κανεὶς, σχεδὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πῶς ἡ τύχη τῶν κατηγορουμένων δὲν ἔτρεχε ξανέναν ἐξαιρετικὸ κίνδυνο, δὲ μπορεῖ νὰ μὴν ἐπηρεασθεῖ ἀπὸ τὴν κομμικὴν ἐντύπωσιν τοῦ θεάματος: τιμὴ, ἠθικὴ, ὑπόληψις τῶν κατηγορουμένων περιμένουν τὴν ἀναγνώρισίν τους ἀπὸ τὴ μαρτυρία ἀπλοϊκῶν ἀστῶν, μυστηριώδους ὑπηρετίας καὶ ἀσυνειδήτων ἀντιπάλων. — Ἀφθονοὶ ὑπάρχουν οἱ τύποι χαρακτῆρων καὶ ἰδεῶν ἀπὸ

τοὺς ὁποίους ἡ τέχνη Γάλλου κλασσικοῦ θὰ μπορούσε νὰ φιλοτεχνήσει διασκεδαστικά πορτραῖτα.

Ἀναμίσσον τὸν κατηγορουμένων ξεχωρίζει ὁ κ. Δελμούζος. Ἀπὸ τὴν ἀπολογία του, τὶς μαρτυρίες τῶσων εἰδικῶν καὶ τὴ λογοδοσία ποὺ δημοσίευσεν ὁ ἴδιος αἰσθανόμαστε τὴ σοβαρὴ προσπάθειά νὰ μορφώσει τὶς μαθήτριές του γερά καὶ ἀληθινά. Ἐκεῖνοι ποὺ μελετοῦν βαθειά τὸ παιδαγωγικὸ ζήτημα μποροῦν ἀρμόδια νὰ κρίνουν τὸ ἔργο τοῦ κ. Δελμούζου. Τὸ πείραμά του ἄσχετα μὲ τὴν ἀποτελεσματικότητά ἢ μὴ τῶν λεπτομερειῶν του μᾶς τὸν φανερόνει τὸν πρῶτο ποὺ καταπιάστηκε ἓνα πραγματικὸ ἔργο, μὲ τὸ νάντι-μετωπίζει τὸ πρόβλημα ἐκεῖ ὅπου ὅλοι οἱ καινοτόμοι τῆς γλωσσικῆς καὶ τῆς παιδαγωγικῆς ιδέας ἐδειχναν ἀκαδημαϊκά.

Ὅλοι μὲνα στόμα φωνάζανε πῶς ἡ δίκη τοῦ Ναυπλίου εἶνε μεγάλον γεγονός, νίκη τῆς νέας ιδέας. Κανείς δὲ μᾶς εἶπε πῶς τὸ ἀντιλαμβάνεται πέρα ἀπὸ τὰ ἐπιθέτα. Εἶπαν ἀκόμα πῶς τὸ πνεῦμα τοῦ μεσαιωνισμοῦ ἐπεφοίτησε στοὺς διώκτας τῶν ὑποδίκων τοῦ Ναυπλίου. Δὲ χρειάζεται μεγάλη ψυχραιμία γιὰ νὰ καταλάβει κανεὶς πῶς ἀκριβῶς κανένα πνεῦμα δὲ μπορεῖ νὰ ὁδηγήσει ἀνθρώπους ποὺ ἔτσι ζοῦν καὶ σκέπτονται ὅπως οἱ ἀντίπαλοι τῶν κατηγορουμένων.

Ἡ δίκη τοῦ Ναυπλίου, σοβαρὸν ἐπεισόδιον τῆς κοινωνικῆς ζωῆς στὴν Ἑλλάδα, καμιά ἀνάγκη δὲν ὑπάρχει νὰ συγκρίνεται μὲ τοὺς φρικτοὺς ἀγῶνας τῶν πνευμάτων, στὴ Δύσι, μιὰ φορά. Μόνο τὴ ρητορικὴ θὰ ἐξυτηρητοῦσε μιὰ παραβολὴ τῆς μὲ τὰ τραγικὰ autodafés. Ἄλλῃ εἶνε ἡ πραγματικότης σήμερα στὴν Ἑλλάδα. Πραγματικότης, ὅπως νομίζομε, πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ. Ἔτσι μᾶς τὴν δείχνει ἡ δίκη τοῦ Ναυπλίου. Οἱ νεοῖδεάται, ἂν καὶ κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐτερόφωτοι, ὅμως ἂν πραγματικὰ ἔχουν μέσα τοὺς τὴ ζωτικὴ δύναμι, ποὺ λείπει στοὺς ἀντιπάλους τῶν, θάρρουνε στὰ πολιτικά καὶ κοινωνικά πράγματα τῆς Ἑλλάδος ἢ ὅποια, γιὰ οἰκονομικοὺς λόγους, θάναγκαστεῖ νὰκολουθήσῃ τὴν τροχιά ποὺ ἀκολουθήσαν καὶ ἀκολουθοῦν οἱ ἰσχυροὶ τῆς ὕλης. Αὐτὸ μόνο. Τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα, ἐκεῖνο ποὺ θὰ βαφτιστεῖ ἔτσι ὅταν παρουσιασθεῖ ἢ ὅταν ἀναγνωρισθεῖ, θὰ εἶνε κάπως ἀλλοιωτικὸν καὶ κάπως ἀλλοιῶς θὰ ἐκδηλωθεῖ.

ΓΕΝΕΥΗ.

Μ. ΠΕΡΙΔΗΣ

ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΡΕΥΝΑ

Ὁ καλλίτερος τρόπος ν' ἀπαντήσῃ κανεὶς στὴν Ἑρευνα τῶν «Γραμμάτων» εἶναι νὰ ἐρωτήσῃ σήμερον. Νὰ ἐρωτᾷ πάντοτε. Κι' ἔχω τὴν ἐντύπωσιν πῶς γιὰ κάθε κατεῦθυνον τῆς φυλῆς μας, τὸ ζήτημα θὰ τραβήξῃ τὸ δρόμον του —ρωτῶντας.

Σοιστὸν εἶνε νὰ προσέχωμεν στὸ εἶδος, στὴν ἀξία τῶν ἐρωτηματικῶν. Ὅταν ἀπαντᾷ κανεὶς πρέπει νὰ θέτῃ ἐρωτήματα μὲ μεγαλῆτερον σημασία.

Τὰ ἐρωτηματικά τοῦ Περιδῆ ἐπάνω στὴν Ἑρευνα, εἶναι, ἀλήθεια, τὰ μόνα ὡς τώρα ποὺ εἶδαμεν νὰ θίγουν τὴν ἀπάντησιν τοῦ δὲν ἐδόθη ἀκόμη. Εἶναι τὰ ἐρωτηματικά ποὺ κλείουν τὸ προνόμιον τῆς ἀπαντήσεως.

Αἰσθάνομαι τὴν ἀνάγκη νὰ προσεγγίσω τὰ ἐρωτηματικά τοῦ φίλου ποὺ σκέπτεται ἀπὸ καιρὸ τώρα στὴν Ἑλβετία. Εἶμαι προετοιμασμένος; Ἔχω νὰ πῶ κάτι, ποὺ δικαίως νὰ ὑπάρξῃ; Ἐρχεται ὁ λόγος μου ν' ἀναπληρώσῃ, γιὰ κάποιον καιρὸν, τὴν ἀξίαν ἐκεῖνον ποὺ ἀκόμη σιωπᾷ; Ἰσως ναί. Ἰσως ὀχι.

Ὁ Περιδῆς ἐρωτᾷ: ὑπάρχει ἑλληνικὴ φυλὴ;

Ἐξακολουθοῦ ἀρχίζοντας ἀπὸ μιάν ἄλλην ἀρχή: Οἱ πόλεμοι τοῦ 1912-13